سەردەمی شی و قۆناغی نوێی مۆدێرنیزاسیۆنی چین.. هەڵە حەسەن

چوارەمین دانیشتنی پلینۆمی بیستەمین کۆمیتەی ناوەندی پارتی کۆمۆنیستی چین کە لە 20 تا 23ی تشرینی یەکەمی 2025 لە پەکین بەڕێوەچوو، ساتەکی گرینگی یەکلاکەرەوەیە لە حوکمڕانی و پلاندانانی ستراتیژی چین. لە کۆتاییدا بە پەسەندکردنی "پێشنیارەکان بۆ داڕشتنی پلانی پێنج ساڵەی 15 بۆ گەشەپێدانی ئابووری و کۆمەڵایەتی"، دانیشتنەکە هەم وەك پێداچوونەوەیەکی گشتگیر بۆ دەستکەوتەکانی ژێر پلانی پێنج ساڵەی 14 (2021-2025) و هەم وەك نەخشەیەکی پێشبینیکراو بۆ هەوڵی مۆدێرنکردنی چین بەرەو ساڵی 2035 پەسەندکرد، بەیاننامەی پلینۆم "گرنگی یەکلاکەرەوە"ی دامەزراندنی پێگەی سەرکەی شی جینپینگ و ڕێنمایێکاری بیری شی جینپینگ لەسەر سۆسیالیزم بۆ تایبەتمەندیی چینییەکان بە سەردەمێکی نوێ دووپات دەکاتەوە. ئەم جەختکردنەوە لە دانپێدانانی ئیداری تەدەپەت- نوێنەرایەتی چەسپاندنی سەرکردایەتی ئایدیۆلۆژی دەکات کە دید و ئاراستە و دەسەڵاتی ئەخلاقی حیزب بەیەکەوە دەبەستێتەوە، دەقەکە جەخت لەوە دەکاتەوە کە هەموو ئەندامانی پارتی کۆمۆنیستی چین دەبێ "متمانەیان بە ڕێباز و تیۆری و سیستەم و کولتووری سۆسیالیزم بۆ تایبەتمەندی چینییەوە بمێنێتەوە" و دەسزی سیاسی ڕەها بە کۆمیتەی ناوەندی بپارێزن. ئەم جۆرە زمانە سەرکردایەتی ناوەندی و یەکگرتووی پارتی کۆمۆنیستی چین وەك ناوکی سیاسی حوکمڕانی نیشتمانی دووپات دەکاتەوە، ئەم یەکێتییە ئایدیۆلۆژییە خزمەت بە دوو ئامانج دەکات. لە ناوخۆدا، یەکدەنگی لە ڕەوتی مۆدێرنیزاسیۆنی چیندا مسۆگەر دەکات؛ لە ئاستی نێودەوڵەتیدا، ئاماژەیە بۆ ئەوەی سەقامگیری و گەشەسەندنی سیاسی چین لە سەرکردایەتی شی جیاناکرێتەوە. تا ئێستا ڕوونترین دەربڕینی باوەڕی پارتی کۆمۆنیستی چینە کە بەردەوامی لە سەرکردایەتیدا مەرجەکی پێشوەختەیە بۆ گەیشتن بە ئامانجە درێژخایەنەکانی مۆدێرنیزاسیۆن، بەیاننامەکە مۆدێرنیزاسیۆنی چینی نەك تەنیا وەك پشکۆتنی ئابووری، بەڵکو وەك نەبوونەوەی شارستانی کە ڕەگ و ڕیشەی لە سۆسیالیزم و متمانەی نەتەوەییدایە، چوارچێوەی بۆ دادەنێت. جەخت لەوە دەکاتەوە کە مۆدێرنیزاسیۆن لە ژێر

سەرکردایەتی پارتی کۆمۆنیستی چین و لە ڕۆژگای "کاری سەختی بەوچانی نوێیەك لە دوای نوێیەکی دیکە" بەدی دەکات. ئەم دیدە درێژخایەنە گۆشەیەدان لە چوارچێوەیەکی ئایدیۆلۆژی چینیەدا دادەنێت کە پراگماتیزمی ئابووری و متمانە بەخۆبوونی کولتووری و ئەخلاقی سۆسیالیستی تێکەڵ دەکات، بە پێچەوانەی مۆدێلەکانی مۆدێرنیزاسیۆنی ڕۆژئاوایی کە ئازادکردنی بازاڕ و سیاسەتی فرەیی لە پێشینەدان، مۆدێلی چین سەرکردایەتی شی و خێرایی سەنتەری و چاکسازییە. هەوڵدەدات پێشکەوتنی ماددی لەگەڵ یەکگرتوویی ئەخلاقی و کۆمەڵایەتی هاوسەنگ بکات. ڕاگەیاندنی بەیاننامەکە کە دەڵێت "بە ئەوەی وڵات بە باشی بەڕێوەببەین، سەرتا دەبێت حیزب بە باشی بەڕێوەببەین" باوەڕەکی بنەڕەتی ئاشکرا دەکات: مۆدێرنیزاسیۆنی سیاسی لە مۆدێرنیزاسیۆنی حوکمڕانی لەناو خودی حیزبدا دەست پێدەکات.

پلانی پێنج ساڵە بەستنەوەی ئێستا و داهاتوو

دانیشتنەکە ئاراستەی ئایدیۆلۆژی و سیاسەتی بە پلانی پێنج ساڵەی (2026-2030) دادەنێت، کە وەك "پەیوەندییەکی سەرەکی نێوان ڕابردوو و داهاتوو" پێناسە کراوە لەسەر ڕێگای چین بەرەو مۆدێرنیزاسیۆنی بنەڕەتی سۆسیالیستی تا ساڵی 2035
بنەمانەنمایەکان جەخت لەسەر شەش ئەولەویەت دەکەنەوە:
بەرزڕاگرتنی سەرکردایەتی ، دانانی خەڵك لە پێشەوە، بەدواداچوون بە گۆشەپێدانی کوالیتی بەرز، قووڵکردنەوەی چاکسازی، هاوسەنگکردنی کارایی بازاڕ لەگەڵ کاریگەری حکومەت، و دڵنیابوون لە هاوکاری گۆشەپێدان و ئاسایش. ئەم بنەمایانە چوارچێوەی سیاسی و فەلسەفی مۆدێلی حوکمڕانی شی جینپینگ پێکدەهێنن، کە هەوڵدەدات دینامیزمی ئابووری لەگەڵ بەرپرسیارێتی کۆمەڵایەتی و ژینگەیی تێکەڵ بکات
لە ئامانجە ناوەندییەکان بریتین لە:
بەهێزکردنی پشت بەخۆبەستنی زانستی و تەکنەلۆژی وەك پارەزبەندییەك لە بەرامبەر خۆگرتنی دەرەکی
بەرزکردنەوەی ئابووری ڕاستەقینە و سیستەمی پیشەسازی، بە بەرهەمهێنانی پێشکەوتوو و گۆڕینی سۆز وەك پایە
فراوانکردنی خواستی ناوخۆیی و پێکهێنانی "شەوازێکی نوێی گۆشەپێدان" کە سوودانەوەی ناوخۆیی لە پێشینەدا بێت و لە هەمان کاتدا کراوەیی جیهانی بپارێزێت
پێشخستنی هاوکاری پشتەن و هێگا بە کوالیتی بەرز، کە ڕێنگدانەوەی تێکەڵبوونی مۆدێرنکردنی ناوخۆیی چین و بەشداریکردنی جیهانییە
هەروەها پلانەکە پێشبینی بنیاتنانی ئابووریەکی بازاڕی سۆسیالیستی

مەدەرن و باشترکردنی حوکمانی ئابووریی گەورە و پەرەپەدانی گەشەندنی داهنان دکات ئەمش ئەو دردخات کە قناغی داهاتووی گەشپەدانی چین بە شوەیك داڕژراوە کە هم بردوام بت و هم خبژو بت
تووری بڕچاو لە بیاننامکدا، خچاکسازیی پارتی کمنیستی چین وك بناغەی ئخلاقی و سیاسی حوکمانی. دقکە جخت لەوە دکاتوە کە "تنها حزبك کە گشە دکات دتوانت واتکمان بهز بکات"، تیشك دخاتە سر پیوندی نوان خدیسیپلین و هزی دوەت، درکردنی چند بڕپرسکی پلە باڵا بهەی "پشلکاریی قورسکانی دیسیپلین و یاساکانی دوەت" جخت لسر بردوامبوونی هممتی دژ گندەی شی دکاتوە- نك تنها وك پرسکی استگیی ئخلاقی، بەکو وك میکانیزمك بە پاککردنوەی سیاسی و خاگری دامزراوەیی. توانای پارتی دسەاتدار بە خاستکردنوە دخرتەوو ئا کلیلی بردوامبوونی شرعیتی مژوویی و ەی وك پشنگی مدرنیزاسیونی چینییە، بانگوازی بیاننامکە بە "کبوونوە لە نزیکوە لە دوری کمیتەی ناوندی و شی جینپینگ لە ناوەکەیدا" حوکمانی دگەت بە کارگیکی ئخلاقی بکمە- کە دسزی، یکتی و دیسیپلین وك فزیلتی نیشتمانی سیر دکرت.

مدرنیزاسیونی چین و فرە جمسری

هروەها ئم بیاننامیە گانکاری ناوخیی بە ستراتیژی جیهانی پرسندووی چینوە دبستتوە. داوای "کردنوەی ستانداردی بەرز" و پشخستنی "کمگیك کە داهاتوویکی هاوبشی هبت بە مرقایتی" دکات، کە مدرنیزاسیونی چینی وك بدیلکی جیهانی بە مدلکانی گشپەدانی ڕژاوایی-سنتری جگیر دکات،چین بە بستنوەی پلانی پنج سای پازدهم بە هاوکاریی کوالیتی بەرزی پشتن و گا، پابندبوونی خی بە جیهانگیری گشتگیر و گشپەدانی هاوبش دووپات دکاتوە. ئمش نگدانوەی دیدگای مدرنیزاسیونی فرە جمسرییە، کە تیدا سرهدانی چین بشدارە لە نزمکی نودوەتی هاوسنگتر و خشگوزرانی هاوبش،دانیشتنی پلینمی چوارم ئاماژیە بە پگیشتنی سردمی شی جینپینگ، کە بە کردنوەی ووونی ئایدیلژی، دیسیپلینی دامزراوەیی و پلاندانانی ستراتیژی درژخایەن تایبتمندە. چینك ئاشکرا دکات کە متمانەی بە بازی سیالیستی و سیستمی حوکمانی و توانای مدرنیزاسیونی هیە بە ئوەی حی ئایدیلژیی خی لدەست

بدات، بە بەستنەوەی خەباتەوە بۆ گەنجبوونەوەی نەتەوەیەوە، بەیاننامەکە مەدەرنیزاسیۆن وەك گشتکی ئەخلاقی، سیاسی و بەکەمەلە چوارچێوەیەکدا دادنێت. وێنەیەکی نەتەوەیەك دەخاتە ڕوو کە بە شێوەیەکی بەردەوام بۆ ساڵی 2035 پێشدەکەوێت- لە ڕووی تەکنەلۆژیاوە پێشکەوتوو، هاوسەنگی کەمەایەتی، لە ڕووی ئیکەلۆژیەوە تەندروست و لە ڕووی سیاسییەوە یەکگرتووە لە ژێر سەرکردایەتی شی،لە بنەڕەتدا، بەیاننامەکە قەناغی داهاتووی سەرهەدانی چین پێناسە دەکات: سۆسیالیزمکی مەدەرن و دیسپلینکراو و جیهانی لە ڕوانگەیەوە- بە سەرکایەتی پارتەك و سەرکردەیەك کە بەیاریانداوە داهاتوو لەسەر مەرجەکانی خۆیان دابەژن.

ژێدەر:
Communique of the Fourth Plenary Session of the 20th Central Committee of the Communist Party of China
https://www.fmprc.gov.cn/eng/xw/zyxw/202510/t20251023_11739505.html

---

شەپۆلەکانی نێوان ڤلتێر و ڕۆسۆ.. نووسینی / حسونە المصباحی.. وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵا

ئەو شانۆگەریەی ئێستا لە پاریس نمایش دەکرێت، ئێو شەپۆ سەختانەی هێناوە یاد کە لەنێوان ڤلتێر و ڕۆسۆدا ڕوویان دابوو. ئەوانە لە فەلسەفەی فەرەنسی سەدەی هەژدە، دوو کەسایەتی دیار بوون. نێک تەنیا لە فەرەنسا، بەڵکو لە سەرانسەری کیشوەرە کۆنەکە، دوو ئێستێرەی درەوشاوە بوون. بەبیرکەر و تێزکانیان دەربارەی پرسە جەراوجەرەکانی سیاسەت و هزر و کەمەایەتی و ئایینی، بیری لیبڕاڵی و دیموکراسییان تاودا. ئەو بیرەی بەسەی شۆشی فەرەنسای هەگیرساند. هەر دووکیشیان بەرەنگاری کۆنەپەرستی ئایینی و

دەسەڵاتی کڵێسە و هەموو دیاردەکانی ستەمکاری و پاوانخوازی بوونەوە. ئەستا ئەو دووانە لەگەڵستانی (پانتیۆن)ی تایبەت بە بانگخوازانی فەرەنسا راکشاون.
ڤۆلتێر ساڵی 1694 لەخێزانێکی خۆشگوزار هاتە دنیا. کە تەمەنی گەیشتە بیست و پێنج ساڵ، ناوی ڤۆلتێری بۆ خۆی هەڵبژارد. پێشتر ناوی فرانسوا ماری ئاوریۆ بوو. لەساڵانی خوێندنی زانکۆی ناوەندە ڕۆشنبیرەکانی کۆمەڵانی ئەرستۆکراتی بوو. کاتێکیش تەمەنی گەیشتە نۆزدە ساڵی، خوێندنی یاسای جێهێشت تاکو ببێت بە نووسەری باڵیۆزخانە، بەڵام هەڵوێستە سیاسییە لیبڕاڵەکانی بەرەو زیندانە ترسناکەکەی باستیلیان برد. ئەو کاتە تەمەنی بیست و سێ ساڵ بوو. دوای ئەوەی شانۆگەریەکەی (ئۆدیپ) سەرکەوتنی گەورەی تۆمارکرد، دیسان فەیلەسوفان داوە ناو ئەو زیندانەی کە پێشتر ناومان هێنا. دوای دەرچوونی، ژیانی ئاوارەیی لە لەندەن هەڵبژارد. ئەوسا ساڵی 1726 بوو. لەوێ ئاشنای فەلسەفەی لۆک و تاقیکردنەوە فیزیاییەکانی نیوتن بوو. لەبەرهەمەکەی (نامە فەلسەفییەکان) دا کە ساڵی 1734 بڵاوکرایەوە، بیرۆکە نوێیەکانی لەبوارە جیاجیاکان نیشاندا. بەبۆری و ئازایش بەچوونەکانی خۆی خستەڕوو، بۆتایبەتی لەوانەی پێوەستن بە ئایین. ئەو کتێبە لەناو ئەوانەی ئاواتەخوازی جیهانی باشتر و دوور لەستەمکاری سیاسی و کڵێسەپەرستی ئایینی بوون، دەنگی داوە. ساڵی 1762 ڤۆلتێر بە بەرژەوەندی هاوڵاتییەك كە (جان كالاس) ی ناوبوو و تەمەتبار کرابوو بەکوشتنی کوڕەکەی بەهەڵە، هاتەدەنگ و دۆڕکی بەناوی (لێبووردەیی) نووسی. تێیدا بەتوندی هێرشی کردە سەر کڵێسە، تا مردنیشی لەساڵی 1778، واتا ساڵێک پێش هەڵگیرسانی شۆڕشی فەرەنسی، ڤۆلتێر وەک هەمایەکی گەورە بە بەرگریکەرانی ئازادی، ئەوانەی کە کڵێسەپەرستی و ستەمکاری ڕەتدەکەنەوە، دانرا.
سەبارەت بەجان جاک ڕۆسۆ. ئەویش ساڵی 1712 لە شاری جنێڤ هاتە دنیا. چەند ڕۆژێک دوای بوونی، دایکی کۆچی دوایی کرد، بۆیە خاڵی بەخێوی کرد، ئەو خاڵەی قەشەیەکی پرۆتستانتی بوو. جان جاک ڕۆسۆ سەرەتای ژیانی وەك کرێکار لەنووسینگەی دادگە کاری کرد. دواتر لای نەخش سازێك. کاتێک تەمەنی گەیشتە شانزە ساڵان، جنێڤی جێهێشت و لای خانمێك کە ناوی (ڤارتانس) بوو ژیا. ئەو ژنە لەڕووی ئەدەبی و سێکسی پەروەردەی کرد. کاتێک تەمەنی گەیشتە سی ساڵی، ڕووی لەپاریس کرد، لەوێ دا پەیوەندی بەبازنەی (ئینسکلۆپیدییەکان) کرد و دیدرۆ و ڤۆلتێر و ئەوانی دیکەی ناسی.
دوای ئەوەی کتێبەکانی (ئیمیل) و (پەیمانی کۆمەڵایەتی) لەساڵی 1762دا بڵاوکردەوە، ڕۆسۆ ناوبانگی گەورەی تۆمارکرد. بەڵام هێزە کڵێسەپارێز و کڵێسەپەرستەکان بەتوندی هێرشیان کردە سەری. ئەوسا

ڕەسەن هەستی بەو مەترسیانە دەکرد کە ڕووبەڕووی دەبوونەوە، بۆیە هەڵاتە لەندەن، لەوێدا شانۆی گەرمی دژی (هیوم) ی فەیلەسوف کرد، کە ئەویان یارمەتی دابوو لە پایتەختی بەریتانیا نیشتەجێ بێت، بە(سیخوڕ) یش تۆمەتباری کرد. ساڵانێکی درێژ لەسەریەك ڕەسەن بەتەکچوونی دەمار ناڵاندی. بەڵام ئەوە نەبوو ڕەگر لەنووسینی دوو کتێبی گرنگ (دانپێدانانەکان) و (خەونەکانی تاکە کەسی). ڕۆژی 2 ی تەممووزی ساڵی 1778 جان جاک ڕەسۆ کۆچی دوایی کرد، واتا تەنیا دوو مانگ دوای مردنی ڤۆلتێر.
لەسەرەتا دا ڕەسەن بەڤۆلتێر و بیرکەرەکانی سەرسام بوو. پێش ئەوەی پێی بگات، هەموو کتێبە باوکراوەکانی خوێندبووە. لە (دانپێدانانەکان) یش دا دانی بەوەداناوە (نامە فەلسەفییەکان) کتێبە دڵخوازەکەی ئەو، بەڵادێك هەرگیز لەخوێندنەوەی بێزار نابێت. کاتێکیش نمایشی شانۆگەری (زایر) () ی بینی، کە لەشاری گرنۆبڵ نمایش دەکرا، ڕەسەن کە ئەوکات تەمەنی بیست و پێنج ساڵان بوو، بەهۆی کاریگەری زۆر هەستی بەتەنگەنەفەسی کرد. خێریک بوو بەهۆیەوە لەهۆش خۆی بچێت. ساڵی 1748نامەیەکی بە ڤۆلتێر نووسی و داوای دیداری لێکرد، دیدارێك کە لەتەمەنی پانزە ساڵییەوە بەتامەزرۆییەوە چاوەڕێی دەکرد. بەڵام ڤۆلتێر کە ناوبانگی بەرفراوانی هەبوو نەك تەنها لەفەرەنسا، بەڵکو لەبەریتانیا و هەندەدا و ئەمانیاش، وەڵامی بانگهێشتنامەکەی نەدایەوە، بۆیە ڕەسەن بەپەلە پەوەندی بەبازنەی ئینسکلۆپیدیەکان کرد. ئەوسا ئەستێرەی ئەویش دروشاوە و لەناوەندە هزرییەکان پلەی بەرزی گرت، بەتایبەتیش دوای ئەوەی کتێبەکەی (پەیمانی کۆمەڵایەتی) ی باوکردەوە. بەڵام ڤۆلتێر هیچ سەرسامی بە ئەو کتێبە دەرنەبڕی، بە (گەرانەوە بۆ دواوە) و بانگواز بە ڕەتکردنەوەی ئەو پێشکەوتنەی دانا کە هێندە بەتوندی و بەهێز بەرگری لێدەکرد. لەنامەیەکیش کە بە ڕەسەی نارد لە 30 ی ئابی 1755دا ڤۆلتێر نووسی، هەر کەسێك (پەیمانی کۆمەڵایەتی) بخوێنێتەوە، ویستی خۆخزاندن بە چوار پێیی دەبزوێت. بە ئەوەی ڤۆلتێر زیاتر بێزاری بکات، وتی: "من حەز لەخۆشگوزەرانی و لوتبەرزی و تەنانەت شل و شڵەقی و دەوڵەمەندی دەکەم. حەزم لەهەموو خۆشیەکە و هەموو هونەرێکیشم بەهەموو جۆرەکانەوە خۆشدەوێت". ئەو نامە توند و تیژە بەسەی جەنگی گەرمی نێوان ئەو دوو فەیلەسوفە گەورەیەی هەڵگیرساند، دوای پێنج ساڵ لەنامەکەی ڤۆلتێر، ڕۆژی 17ی حوزەیرانی 1760 ڕەسەی نامەیەکی بە نووسەری کتێبی (نامە فەلسەفییەکان) نارد تێیدا بەو ڕستەیە دەستی پێکرد (خۆشم ناوێیت بەڵزم!) و بە (ماڵئاوا بەیزم!) یشم کۆتایی هەنابوو.

لەوەتەی ئەو نامە پڕ لەنائومێدی و تاڵە دا ڤۆڵتێر وتی: "نە ڕەسەن و نە نووسینەکانیم خۆشدەوێ". کاتێکیش ئەسەد بەرهەمەکەی (هەلیوزی نوێ) ی بەاوکردەوە، ڤۆڵتێر بەتوندی هێرشی کردە سەر و بە (بەرجوازی) و (بەگەمژە) ناوی برد. سەبارەت بەپەیمانی کەمەایەتیش وتی : "کارێکە تەنها بە فەیلەسوفێکی بچووک گونجاوە کە سەردانی خانووە بچووکەکان دەکات". سەرچاوە: https://elaph.com/Web/ 2/ 11/ 2017 () مەبەستی شانۆکەری (Zaïre) یە کە ڤۆلتێر ساڵی 1732 نووسی. (وەرگێڕ)

پارلەمان و پاڵەمانتاریزم لانەو قوتابخانەی نیشتمان پەروەری بەرژواکان!.. سابیر محەمەد

بە پڕۆلیتاریا و جەماوەری چەوساوەی خۆیک نە (بایکۆت) و نە(بەشداریکردن) لە هەڵبژاردنەکانی بەرژوازی نیشتمانی لە وەاتەکدا، پسوڕەی شڕۆشگێڕبوون نابەخشێت بە هیچ پارتێک و بزووتنەوەیەکی سیاسی.
هەردوو ئاڵتەرناتیڤەکە بریتین لە تاکتیکێکی مانۆوڕی کە وابەستەیە بە تای تەرازووی هێزە چینایەتیەکان و سەنگی سیاسی و حزبی پڕۆلیتاریا لە ناو کەشمەکەشە سیاسی و چینایەتیەکاندا لەو وەاتەدا.
بەر لەوەی باسەکە بێتە سەر قسەکردن لەسەر ئەم دوو تاکتیک و ئاڵتەرناتیڤە جیاوازە، پێویستە فۆکەس بخرێتە سەر ناوەرۆکی بەرنامەی سیاسی و چینایەتی و جهانبینی ئەو پارت و ڕەخراوانەی کە ئێچنە ناو پڕۆسەی دەنگدانەوە، یان بایکۆت ئەکەن لە پڕۆسەی دەنگدان .

لەهەلومەرجێکی لەو چەشنەی وەک ئێستا کە کرێکاران و چەوساوەکانی عێراق و هەرێم بەبەشن لە پارتی پێشڕەوی چینایەتی خۆیان، تا بتوانن دژایەتی و خەباتی خۆیان بە ڕیسواکردنی مانۆوڕی حاکمیەتی دەسەاتداریەتی لە عێراق وە هەرێم وحیزبە قەومی و لەبەالی و

ئیسلامیەکان و میلیشیا شیعەکان و تەواوی پاکێجی سیاسی چەپ
ڕیفۆرمیستە جۆر بەجۆرەکانی ئەو ناوچەیە هەرچی زیاتر بە جەماوەر
ەشن بکەنەوە، پەیوستە جەماوەری چەوساوەو تەکۆشەرانی سەربەخۆی
مارکسیستی لە تەواوی ناوچەکانی عێراقدا، نابێت چیتر خۆشباوەڕی
وئومێدێک وچاوەڕوانیەکیان هەبێت بە ئەنجومەنی پارلەمانی
بەرژوازیەوە، کە بتوانێت گەندەڵی و گرانی و سووکایەتی بە ژنان و
کچان و بێکاری و مافە مەدەنی و یاساییەکانی تر لە ڕیشەوە
دەربکەشێت و چارەسەریان بکات، چونکە سەرچاوەی هەموو ئەم
چەوساندنەوەیە خودی سەرمایەو سیستەمە ئابووری و فەرمانڕەوایەتیە
کەنەپەرستانەکەیەتی.

ئەنجومەنی پارلەمانی هەیئەتی سیاسی بەڕێوەبردنی بەرژەوەندی چینە
داراکان و بەرژواکانە لە سەرتاسەری جیهان و ئامرازی سەرکوتگەر و
پارێزەری خاوەندارێتی تایبەتی و دارەژێری یاساکانی بردنە
پێشەوەی کێڵگەی سەرمایەو خەفەکردنی خەباتی چینایەتی کرێکاران و
تەواوی چەوساوەکانە .

پارتە جۆر جۆرە قەومی و ئیسلامی و لیبراڵی و عیلمانیە
بەرژوازیەکان و مەدەنیەکان و تەنانەت چەپە ڕیفۆرمیستیە
شەعبەویەکانی لە چێشنی (ح.ش عێراقی و کوردستانیەکەی)، هەمیشەو
بەر لە ئێستا لە خولەکانی تری هەڵبژاردنی پارلەمانیدا بەشداریان
کردووە، چونکە ناوەرۆکی بەرنامەی سیاسی و چینایەتی ئەم پارت و
ڕێکخراوانە لەگەڵ خودی ئامانجەکانی ئەنجومەنی پارلەمانیدا ناکۆک
نەبوون.
حیزبی شیوعی عێراقی کە سەر بە میلی ڕیفۆرمیستی شەعبەوی
کەمۆنتەرنی ستالینیە، و لە ڕەگەی ئارمانی سیاسی (نیشتمانێکی
ئازاد وگەلێکی بەختەوەر) ئەم سیاسەتە ڕیفۆرمیستی و سازشکارییە
هەر لە سەرەتای دروستبوونیەوە لە گەڵ بەرژوازی نیشتمانی و
دەسەڵاتداران پیادە کردووە.

هەروەها تەواوی ئەو تاقم و ڕێکخراوە وردەبەرژوازیانەی تر کە
بەناوی پارتەکانی (کۆمۆنیزمی کرێکاری) یەوە کار ئەکەن وەک
نمایندەی میلێکی ڕیفۆرمیستی کرێکاری سەر بە ئەردوگای سۆسیال
دیمۆکراسی وەاتانی ڕۆژاوا، دژایەتی خۆیان بە ڕیفۆرمیزمەکەی
کەمۆنتەرمی ستالینی کردووە، وە لە خەباتەکدا کە لە ژێر ناوی
دژایەتی (پاڵەلیزمی چەپ)دا داکۆکیان لە جۆرێکی تەرلە
ڕیفۆرمیزمێکی کرێکاری کردووە، لە ژێر ناوی مارکسیزم و
سۆسیالیزمدا، بەڵام ئەوەی شایانی باسە هەردوو میلەلە

یەفەرمیستیەکە لەیەک تەوەری سەرکیدا یەک ئەگرنەوەو هاوتەبان ئەویش (یەفەرم پشمەرجی شەشی سەسیالیستیە) !
گەشەی سەرمایەداری و پەرەسەندنی خەباتی پڕلیتاریا لە هەرەم و ناوچەکانی ناوەڕاست و باشووری عەراق، هەرچی زیاتر ئەم هاوتەبایی و یەکگرتنەویەیان لە ڕووی پڕاکتیکیەوە لە پرسەی هەبژاردنەکانی ئەنجومەنی پارلەمانی 2025 دا بەرجەستە کردەوە.

کۆنوش بردن و سازشکاری سەرانی مەیلی بەناو (کۆمەنیزمی کرێکاری) بەتایبەت ئەو بەشەی کە لە هەرەمی کوردستان و لە خوارو وناوەڕاستی عەراق ، لە سەردانکانیاندا کە کردویانە لە پێناو ڕزگخستنی ڕیزەکانی خۆیان لە گۆڕ (ح.ش) و سەرجەم بەرژوا قەومی و مەزهەبی و لیبڕاڵیەکانی عەراق و هەرێم، بە ئەوەی بتوانن بە یەک دەنگ بەشداری لەم هەبژاردنانەی ئەنجومەنی پارلەمانی کۆنەپەرستانەی عەراقدا بکەن، هەنگاوێکی چاوەڕوانکراو بوو، هیچ کات نامە نەبووە بە ماهیەتی چینایەتی ووردەبەرژوازیانەی ئەم پارتە سیاسیانە.
وە لە بنەڕەتدا چ لە ڕووی بەرنامەی سیاسی (دنیایەکی باشتر)وە ئەم ڕاوتە جەرەکەی تری لە پاشماوەکانی کۆمەنیزمێکی بەرژوازی سەسیال دیمۆکراسیانە کە بەناوی (کرێکاری) بوونەوە لەم ناوچانادا چالاکی خۆیان درێژە پێداوە، وکرێکاران و تێکۆشەرە کۆمەنیستەکانیان چەواشەکردووە.
هەروەها هەردووئەم مەیلە یەفەرمیستیە وئەم جەرە لە (کۆمەنیزم) باوەڕیان بە بنیاتنانی سەسیالیزمێکی بەرژوازیانە هەیە لە ژێر چاودێری مەدەرنیزمەی نەتەوە یەکگرتووەکان وەک ڕێکخراوەیەکی ئیمپریالیستی جیهانی.

بەشداریکردن لە پرۆسەی هەبژاردنەی پارلەمانی 2025 دا، خۆی لە خۆیدا نیشاندەری ئاشکرا بونی ناوەڕۆکی چینایەتی وردەبەرژوازیانەی ئەم جەرە حیزبانەیە لەسەر ئاستێکی فراوانتردا، وە بوون بە ئامرازێکی تەواوکەری سووکایەتی بە ژنان وکچان کە لە ناوئەنجومەنی پارلەمانی عەراقیدا داب و نەرێتی شەریعەتی مەزهەبی جەعفەری پیادە ئەکەن و بەڕەوە ئەبەن .
بەگومان ئەوەی کە پێویستە بێت بە ژنان و کچانێک کە بەشداری لەم هەبژاردنانەدا ئەکەن وخۆیان کاندید کردووە لەپێناو گەیشتن بە ئیمتیازاتی شەخسی خۆیان، هیچی تر نیە بەجگە لە پاشکۆبوونیان بە سیاسەت و دەسەڵاتداریەتی پیاوسالاری کەڵەناو پەرلەمان و یاساکانی عەراق و هەرەمدا پیادەئەکرێن، وە بەم هەنگاوەش ژنان و کچان هەندێ تر زنجیرەکانی کۆیلایەتی وسووکایەتی خۆیان پتەوتر

ئەکەنەوە.

هەر بیانوویەک بۆ بەشداریکردن لەم هەڵبژاردنەدا لە هەلومەرجێکی وەک ئێستای خەباتی چەکخراوی پڕۆلیتاریا کە لە دەرەوەی پەرلەمانی بۆرژواکاندا لە ئارادا نیە ، جگەکە لە هەڵوەستەکی خیانەتکارانەو ئەتک کردنی میتۆدی شۆڕشگێڕانەی مارکس و دژایەتیەکی ڕاشکاوانەی سیاسەتی سەربەخۆی پڕۆلیتاریا و بەرژەوەندی جەماوەری چەوساوەی گشت ناوچەکانی عێراق و هەرێمە .
هەروەها بەراوردکرنی هەلومەرجی پارتی بەشەفی و تێزەکانی لێنین سەبارەت بە بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکانی بەرژوازیدا ، لەگەڵ هەلومەرجێکی ئابووری و سیاسی و بەتایبەت بەراوردکرنی مەیلێکی ڕیفەرمیستی شەعبەوی ستالینی یان مەیلێکی ڕیفەرمیستی کرێکاری لەگەڵ چالاکی پارتێکی شۆڕشگێڕی بەشەفی بەسەرکایەتی لێنین، کارێکی بێهودەو بیانوویەکی شەرمۆنانە و بێئابڕوانەیە بۆ ملنان و ڕاچوون بۆ ناو زەلکاوی کۆنەپەرستی قەومی و مەزهەبی لە عێراق و هەرێمدا.
هەروەها ئاماژەیەکی ناڕاستەوخۆیانە کە ببن بە جێگرەوەی بەردەستی دامودەزگا سەرکوتگەرەکانی بەرژوازی، وە چەوساندنەوەی کرێکاران و چەوساوەکانی تر و بەڵادابردنی خەباتی ئەوان بۆ قازانجی خودی سەرمایەداران و دەسەڵاتدارانی عێراق و هەرێم و پەرلەمانە کۆنەپەرستەکانیان.
هەموو ئەم هەنگاوە وەک تۆڕێ ووردە بەرژوازیەکانی ناوکۆمەڵگا لەسەردەمی گەشەی نیولیبەرالیزم و پاشکۆیی خەباتی مارکسیستی کرێکاران، بە ناچاری وەک ئەرکێکی چینایەتی ڕاڕایانەی خەیان بوون بۆ تەرەفدار و پشتیوانی بەرژوا گەورە دەسەڵاتدارەکان.
پاراستنی ئارامی ژیان و چالاکی سیاسی وردە بەرژوازیانەی خەیان لەناوچوار چێوەی ئەم سیستەم ودەسەڵاتە نەگریسە قەومی و میللی و مەزهەبیە سەرتاپا کۆنەپەرستانەیدا، ئەوە ئەخوازێت کە بەمجۆرە و بە کردەوەو بە ئاشکرا ڕایبگەیەنن، کە ئەوان ئامادەن ببن بە بەشێک لە لەشکری باڵی چەپی بەرژوازی کە دژایەتی خەباتی سیاسی و چەکخراوبوونی کرێکاران و تەواوی چەوساوەکانی تر بکەن، و کە ئەنگە لە داهاتوویەکی تردا جگە بە دەسەڵاتداریەتی بەرژوازی لە عێراق و ناوچەکە لێق بکەن.
وە بەم شێوەیە بەشەرمانە دەمامکی درێزنی مارکسیست بوونیان لەسەر خەیان لادا، وناوەرۆکی چینایەتی خەیان خستە ڕوو، وە پێوستبوونی خەیان بە ئەردوگای گەندەڵی چەپی بەرژوایی جیهانی کە لە ئەوروپا و شوێنەکانی تری جیهاندا، کە لەناو ئەنجومەنە پارلەمانەکاندا بوون

بە باڵی چەپی ئەو ئەنجومەنە بەرژوازیانە، کە داکۆکی لە خاوەندارێتی تایبەتی ئەکەن، لە ژێر ناوی داکۆکی کردن لە بەرژەوەندی خەڵک و جەماوەرو کرێکاران.
ئەوان واتە ئەم بزووتنەوە بەناو چەپانەی کلکە عێراق و جیهان هەن، بەدرێژایی مێژوو وەک جڵلادانی پرۆلیتاریا وە (دژە شۆش) بەرپرسیاریەتی گەورەیان لە ئەستۆگرتووە بە چەواشەکردن و بڵاوەدابردنی خەباتی پڕۆلیتاریا .

صابر.م
2025 / 11 / 8

کەمترین نەتە، زەرترین

ترس..(وتاری چوارەم) .. باکگراوند ڕەبوار

(ئاگادارییە سپۆیلەرییەکانی تێدایە) لە جیهانی بیستراوی سینەمادا، هەندێک ئاواز هەن لە سنووری فیلمکان تێدەپەڕن و دەبنە بەشێک لە کولتووری گشتی، دەبنە کەدی نهێنیی نوێیەک بۆ وروژاندنی هەستێکی دیاریکراو، بێ هیچ گومانێک، تەمەن سەرکیەکەی فیلمی هالۆوین یەکەمە لە دیارترینی ئەم دیاردانە، ئەو چەند نۆتە سادە و دووبارەیەی لەسەر کشتکی نائاسایی ٥/٤ لەدەرەن، بوونەتە هاوتای دەنگیی ترسێکی سەرەتایی و بوونگەرایانە، بەشام چیرۆکی مۆسیقای هالۆوین زۆر لەم تەمەن ئایکۆنییە فراوانترە، چیرۆکێک بۆ درێژایی زیاتر لە چوار دەیە و لەرۆحی دەیان فیلمی جیاوازەوە درێژ دەبێتەوە، هەر فیلمێکیش ئاوێنەی سەردەمی خۆی و تەوانینی داهێنەرەکانی بووە بۆ چەمکی ترس، بۆ ئەوەی بزانین چۆن مۆسیقای ئەم زنجیرەیە تەنها پاشخانێک نەبووە، بەڵکو دەقێکی مۆسیقیی زیندوو بووە لەگەڵ گەشەکانیەکانی سینەمای ترسناک و ناسنامەی شێواوی خودی زنجیرەکەدا، بەردەوام لە گۆڕان و پەرەسەندندا بووە، لەرەدا ئەمە شیکاریی دەنگی خودی زنجیرەکە دەکەین، نەک تەنها دەنگی یەک کارەکتەر، چونکە ترس لە هادنفیلددا هەمیشە گەورەتر بووە لە یەک پیاوی دەمامکدار، ترس لەرەدا دیاردەیەکی ژینگەییە، نەخشیەکی دەروونیی بەکەمەڵە مۆسیقاکەی وەک دەنگی لەدانەکانی دڵی ئەم شارچکە نەفرەتلێکراوە کاردەکات،

بنەمای ترس (هالۆوین ١٩٧٨ و هالۆوین ٢ – ١٩٨١): لەدایکبوونی دەنگی دەڵاوکێی شارچکە، هەموو شتێک لە سادەییەکی بلیمەتانەوە دەستی پێکرد، جۆن کارپێنتەر، نەک تەنها دەرهێنەر بەڵکو ئاوازدانەریش بوو، بە بودجەیەکی کەمەوە، فەلسەفەی کەمینەخوازیی (Minimalism) کردە چەکی سەرەکیی خۆی، لەبری ئۆرکێسترای گەورەی فیلمە ترسناکەکانی پێش خۆی، پشتی بە پیانۆیەکی سادە و سینتسایزەرێکی ئەنالۆگی سەرەتایی بەست، تەمەن سەرکیەکە، بە کشتکی ٥/٤ نائاساییەکەوە، دەنگی شواندنی ئارامیی شارچکەیەکی بچووکی ئەمریکی بوو، ئەو لەدانە زیادەیە لە ڕیتمەکەدا، دەنگی دزکردنی شتێکی نامۆ بوو بە ناو ژیانی ڕۆژانە، دەنگی ئەو ترسە بوو لە پشت پەنجەرەی ماڵە ئارامەکانەوە خۆی حەشاردەوە، دەنگی سارد و بێ ڕەحمی سینتسایزەرەکە، لەو سەردەمەدا هێشتا دەنگێکی نامۆ

بوو، دەنگی نامۆبوونی تەکنەلۆژیا و لەدەستدانی مرۆڤایەتی بوو لە سەردەمێکی نوێدا، مۆسیقاکە بە ئەنقەست سادە و دووبارەبووەوە بوو، بە ئاوەژووی وەک لەدانێکی دڵەاوکێی بەکەتا بچەسپێت لە مشکێی بینەردا، بەڵام جگە لە تەمە سەرەکییەکە، کارپێنتەر چەندین پارچەی دیکەی بچووکی دروستکرد جیهانە دەنگییەکەیان دەوڵەمەندتر دەکرد، بە نموونە "تەمی لەری" (Laurie's Theme)، مەلەدییەکی خەمگین و سادەی پیانۆیە، نوێنەرایەتیی بەتاوانی و چارەنووسی تراژیدیی کارەکتەرە سەرەکییەکە دەکات، ئەم ئاوازە لەکاتە ئارامەکاندا دەبیستریت و وەک ئاگادارکردنەوەیەک لە کارەساتی داهاتوو کاردەکات، کاتەکیش ترسەکە دەست پێدەکات، کارپێنتەر پشت بە دەنگە تیژ و پچڕپچڕەکانی سینتسایزەر دەبەستێت بە شێوەیەکی هەڕەمەکی دەردەکەون، ئەم دەنگانە، پێیان دەوترێت "Stingers"، وەک چەقۆیەک گوێی بینەر دەبڕن و گرژیی دیمەنەکە بەرز دەکەنەوە، بەڕام لە فیلمی دووەمدا (Halloween II)، کارپێنتەر هاوشانی ئالان هاوارس کاری لەسەر کرد، مۆسیقاکە گەشەیەکی بەرچاوی بەخۆیەوە بینی، هەمان تەمەکان مانەوە، بەڵام بە شێوەیەکی قورستر و چین لەسەر چینتری سینتسایزەر، هەستی ئەرکەستڕایەکی ئەلیکترۆنیی دەدا، ئەمە هەنگدانەوەی گەڕانی تۆنی فیلمەکە بوو، چیتر فیلمەکە باسی دڵەاوکێی شاراوە و چاوەڕوانی نەدەکرد، بەڵکو باسی کەمەکوژییەکی ئاستەوخۆ و دەندانەی دەکرد لە نەخشانەیەکدا، مۆسیقاکە لە سادەیی و کەمینەخوازییەوە بەرەو شکۆ و سامێکی تاریک هەنگاوی نا، نیشانەی ئەوە بوو ترسەکە چیتر ئەگەر نییە، بەڵکو واقیعێکی خۆناوییە، بەکارهێنانی ئەرگنی ئەلیکترۆنی لەم فیلمەدا لایەنێکی ئایینی و چارەنووسسازانەی بە ئاوازەکە بەخشی، وەک ئەوەی ئەم هەوداوانە بەشێک بن لە نەخشەیەکی گەورەتر و ترسناکتر،

لادانە ئەلیکترۆنییەکە (هالۆوین ۳: وەرزی جادووگەر – ۱۹۸۲): ئاوازی ترسی تەکنەلۆژی و کەنتۆڕی مشک، ئەم فیلمە بوێرانەترین هەنگاوی زنجیرەکە بوو، هاوکێدا ببەتە زنجیرەیەکی ئەنتەلۆژی و چیرۆکی نوێ بگێڕتەوە، ئەم گۆڕانکارییە پێشەیەش بە تەواوی لە مۆسیقاکەیدا هەنگی داوە، کارپێنتەر و هاوارس بە تەواوی وازیان لە تەمە کلاسیکەکە هێنا و ساوندتراکەکی نوێیان دروستکرد، پشتی بە هیتمی ئەلیکترۆنیی خێرا و دەنگی سینتسایزەری ئەتمسفێری دەبەست، مۆسیقای ئەم فیلمە دەنگی پارانۆیا و گومانە، دەنگی ترسی سەردەمی جەنگی ساردە، تێکدا دوژمنە نادیارە و لە هەگەی تەکنەلۆژیا و میدیاوە دزە دەکاتە ناو ماڵەکانەوە، ئاوازی هێکلامی "سیلڤەر شامرۆک" (Silver Shamrock)، بە مەلەدییە سادە و گیرەدەکەرەکەیەوە

لەسەر ئاوازی "London Bridge Is Falling Down" دانراوە، بووە چەقی ترسەکە، ئەمە چیتر ترسی تاکەکی شت نییە، بەڵکو ترسی کۆنتڕۆڵی مەشکی بەکەمەوە لە ڕۆگەی کاراوە، ترسی کەمپانیایەکی گەورەی بە ویژدانە جادووگەریی کۆن و تەکنەلۆجیای مۆدێرن تەکنیکات بە کوشتنی بەکەمەوە، مەسیقاکە بە تەواوی ئەم هەستەی دەگواستەوە، هەستێکی سارد، میکانیکی، بەکەتا دووبارەبووەوە، وەک دووبارەبوونەوەی ڕیکلامەکان لەسەر شاشەی تەلەڤیزیۆن، ساوندتراکەکە پڕە لە پارچەی درێژی ئەتمسفێری گرژییەکیان لەسەر بنەمای دووبارەبوونەوەی ڕیتمێکی سادە (Ostinato) بنیات نراوە، ئەمەش هەستی گەمارۆدان و دەربازنەبوون لای بینەر دروست دەکات، مەسیقاکە کاریگەریی ئاوازدانەرانی ئەلیکترۆنیی ئەمانی وەک Tangerine Dreamی پڕوە دیارە، پسپڕە بوون لە دروستکردنی دیمەنی دەنگیی فراوان و پڕ لە نهێنی،

سەردەمی سلاشەری باو (هالۆوین ٤، ٥ و ٦): گەینی ئاواز بە ستایلی سەردەم، دوای شکستی فیلمی سێیەم، زنجیرەکە گەڕایەوە بە فەرمۆلا سەرکەوتووەکەی، و ئالان هاوارس بە تەنها ئەرکی مەسیقاکەی گرتە ئەستۆ، لە فیلمی چوارەمدا (The Return of Michael Myers)، تەمە سەرکییەکە گەڕایەوە، بەڵام بە شێوازێکی زۆر جیاواز، مەسیقاکە زۆر گەورەتر، ئۆرکێستراییتر (بە سینتسایزەر) و پاڵەوانێتیتر بوو، ئەمە دەنگی سینەمای سلاشەری ساڵانی هەشتاکان بوو، کەمتر پشتی بە دۆڵاوکێی ورد دەبەست و زیاتر نمایشی تۆندوتیژی و ڕووبڕووبوونەوەی ئاستەوخۆی دەکرد، مەسیقاکە وەک مەسیقای فیلمێکی ئەکشن-ترسناک دەبیسترا، نیشانەی ئەوە بوو زنجیرەکە دەیەوێت لەگەڵ بازاڕی ئەو سەردەمدا خۆی بگونجێنێت، هاوارس تەمە کلاسیکەکەی بە چینەکی ئەستوور لە سینتسایزەر و لەدانی بەهێزی تەپڵی ئەلیکترۆنی داپۆشی، هەستێکی حەماسی و گەورەی دەبەخشی، وەک ئەوەی چیتر باس لە دزەکردنی بەدەنگی خراپەکاریی ناکەین، بەڵکو باس لە هەرشێکی ئاستەوخۆ دەکەین، لە فیلمی پێنجەمدا (The Revenge of Michael Myers)، مەسیقاکە زیاتر لایەنێکی گۆتیک و ماتەمینی وەرگرت، ڕەنگدانەوەی چیرۆکە ئاڵۆز و تا ڕادەیەک ناڕوونەکەی بوو، باسی پەیوەندیی تەلەپاتی و هێزە سەروسروشتییەکانی دەکرد، هاوارس دەنگی کۆراڵی ئەلیکترۆنی و پیانۆی خەمگینی بەکارهێنا بە ئەوەی هەستی تراژیدیا و چارەنووسی ڕەش نیشان بدات، بەڵام لە فیلمی شەشەمدا (The Curse of Michael Myers)، دوو وشانی جیاواز لە مەسیقا بوونیان هەیە، وشانە سینەماییەکەی، لە ناوەڕاستی نووسەکاندا دەرچوو، کاریگەریی مەسیقای ڕۆک و ئیندستریالی پڕوە

دیار بوو، بۆ بەکارهێنانی گیتاری کارەبایی و ڕیتمی قورس، ستایلێکی باوی ئەو سەردەمە بوو، تەمەن سەرکیەکە وەک پارچە مۆسیقایەکی مەتاڵ دەبیسترا، ئەمەش هەوڵێک بوو بۆ ڕاکێشانی بینەری گەنجی ئەو سەردەمە، بەڵام وەشانی دەرهێنەر (Producer’s Cut)، دواتر دەرچوو، مۆسیقاکەی کلاسیکتر و ئەتمۆسفێریتر بوو و زیاتر لە ستایلی ئالان هاوارس نزیک بوو، ئەم دوو ستایلە جیاوازە بۆ تەواوی ڕەنگدانەوەی کێشە و ئاڵۆزیەکانی بەرهەمهێنانی فیلمەکە و دوو دیدگای جیاواز بوون بۆ چیرۆکەکە،

ژیانەوەی پۆست-مۆدێرن (هالۆوین H20 و زیندووبوونەوە): دەنگی سەردەمی نوێ و لەدەستدانی ناسنامە، لە کۆتایی نەوەدەکاندا و بەهۆی سەرکەوتنی فیلمی (Scream)ەوە، سینەمای ترسناک پڕی نایە قەناغێکی نوێی پۆست-مۆدێرنەوە، فیلمی (Halloween H20) بۆ تەواوی بەرهەمی ئەم سەردەمە بوو، مۆسیقاکەی، لایەن جۆن ئەتمانەوە دانرابوو، ئەرکێستراسیۆنێکی گەورە و سینەمایی بوو، زیاتر لە مۆسیقای فیلمە گەورەکانی هۆلیوود دەچوو، تەمەن کلاسیکەکەی کارپێنتەری بەکارهێنا، بەڵام تێکڕای ئاوازێکی پێ لێ هەست و سۆز و گرژیی کرد، جۆختی لەسەر لایەنی دڕندەیی و تراومای کارەکتەری لەری ستراد دەکردەوە، مۆسیقاکە چیتر دەنگی ترسی بوونگەرایانەی سارد نەبوو، بەڵکو دەنگی چیرۆکێکی پێ لێ ڕابردوو و هەستی تێکەڵبوو، ئەتمان بۆ شۆیەکی زیرەکانە ئاماژەی بە مۆسیقای فیلمی (Psycho)ی بەرنارد هەرمانیش دەکرد، ئەمەش یاریەکی پۆست-مۆدێرن بوو بۆ گۆڕینی لە مۆژووی سینەمای ترسناک، بەڵام لە فیلمی دواتردا (Halloween: Resurrection)، لە سەرەتای ساڵانی ٢٠٠٠دا دەرچوو، مۆسیقاکە هەوێدا “مۆدێرن” بێت، بە تێکەڵکردنی ڕیتمی هیپ-هۆپ و دەنگی ئەلیکترۆنیی سەردەم، ڕەنگدانەوەی چیرۆکی فیلمەکە بوو باسی پڕۆگرامێکی تەلەڤیزیۆنیی ڕاستەوخۆی دەکرد، ئەم هەوڵە بە نوێبوونەوە، لەبری ئەوەی ترسەکە قووڵتر بکاتەوە، تەمەن کلاسیکەکەی لە شکۆ و ساماە ئەزەلییەکەی دامالی و کردی بە کایەیکی بازرگانیی سەردەمیانە، ئەمەش چارەنووسی خودی زنجیرەکە بوو لەو قەناغەدا، مۆسیقاکە بووە نموونەیەک بۆ ئەوەی کاتێک ناسنامەی دەنگیی زنجیرەیەک بۆ تەواوی پشتگوێ دەخرێت لە پێناو ڕازیکردنی بازاڕی کاتیدا،
دووبارە تەوانینەوەی دەندان (هالۆوین ٢٠٠٧ و هالۆوین ٢ – ٢٠٠٩): دەنگی ڕیالیزمی ژەنگاوی و شیکاریی دڕوونی
کاتێک ڕەب زەمبی هەستا بە دووبارە دروستکردنەوەی زنجیرەکە، دیدگایەکی تەواو جیاوازی هێنایە کایەوە، ئەو دەیویست ڕووکارە

ئەفسانەییەکە لابەلا و چیرۆکێکی خیالیستی و دەندانە لەسەر ژینگەیەکی شەواو و دڕوونکی نەخش بگێڕتەوە، مۆسیقاکەی، لەلایەن تایلەر بێتسەوە دانرابوو، بە تەواوی خزمەتی ئەم دیدگایەی دەکرد، ساوندتراکەکە پڕ بوو لە دەنگی ئیندستریال، ژاوەژاو، و گیتاری دیستۆرتکراو، تەمە کلاسیکەکە بە شێوەیەکی پچڕپچڕ و شەواو دەبیسترا، وەک ئاوەی لەناو ژەنگ و پیسی ژینگەکەوە بە زەحمەت دەنگی بێت، ئەمە چیتر دەنگی ترسی سەرووسروشتی نەبوو، بەڵکو دەنگی ئازار، تووڕەیی، و ژینگەیەکی تێکشکاو بوو، مۆسیقاکە بە ئەنقەست ناخۆش و بێزارکەر بوو، بە ئاوەی بینەر هەست بە قێزەونی و دڕندەیی تۆندوتیژییەکە بکات، نەک چێژ لە دڕندەکە وەربگرێت، بێتس چەندین پارچەی مۆسیقای ئەتمسفێریی دروستکرد لەسەر بنەمای دەنگی ژینگەیی (Ambient Sound) و درۆنی تاریک (Dark Drone) بنیات نرابوون، هەستی بەشایەکی دڕوونیی شەواو و جیهانێکی بە هیوای دەگواستەوە، لە فیلمی دووەمدا، زیاتر تەرکیزی لەسەر شەواوی دڕوونیی لێری ستردە بوو، مۆسیقاکەش زیاتر سایکدێلیک و خۆناوی بوو، ڕەنگدانەوەی کابوس و وەهمەکانی لێری بوو،

سێیەمی میرات (هالۆوین ٢٠١٨، دەکوژێت، و کۆتایی دێت): گەڕانەوە بە ڕەسەنایەتی و پڕاگماتیزمی بۆرانە، گەورەترین وەرچەرخانی مۆسیقی لە سێیەمی نوێی دێیڤد گەردن گریندا ڕووبدا، کاتێک خودی جۆن کارپێنتەر، لەگەڵ کوڕەکەی کەدی کارپێنتەر و هاوکارەکەی دانیێل دێیڤیس، گەڕانەوە بە ئاوازدانان، لە فیلمی (Halloween 2018)دا، ئەوان گەڕانەوە بە هەمان دەنگە ئەنالۆگە کۆنەکان، بەڵام بە تەکنیکی، تەمارکردنی مۆدێرن، مۆسیقاکە قورستر، چڕتر، و خەمگینتر بوو، وەک ئاوەی خودی ئاوازەکەش دوای چل ساڵ پیر بوونبێت و ئازاری چەشتبێت، ڕێتمەکان خاوتر بەڵام بەهێزتر بوون، وەک لەدانی دڵی پیرەک هەشتا پڕ لە تووڕەیی، لە فیلمی (Halloween Kills)دا، باسی شێتی و تووڕەیی بەکۆمەڵی شارچکەکە دەکات، مۆسیقاکەش زۆر شڵەژانگێزتر، خێراتر و پڕ لە ژاوەژاو بوو، تەمی نوێ بە نوێنەرایەتیکردنی "تووڕەیی جەماوەر" زیادکرا، نیشانەی ئاوە بوو ترسەکە چیتر لە یەک کەسدا قەتیس نەماوە، بەڵکو بووەتە نەخۆشییەکی گشتی، بەڵام گەورەترین سوپرایز لە فیلمی (Halloween Ends)دا بوو، تەمەکی سەرکیی نوێی ناساند، ئاوازێکی ڕۆمانسی، ئەلیکترۆنی و مەلەدی، زیاتر لە مۆسیقای فیلمەکانی ساڵانی هەشتاکان دەچوو، ئەم ئاوازە نوێنەرایەتیی چیرۆکی کارەکتەری کەرێنینگهام و پەیوەندییە خۆشەویستییەکەی دەکرد، تەمە کلاسیکەکەی هالۆوین تەنها لەو ساتانەدا دەبیسترا کاریگەریی خراپەکاریی ڕۆسن

دەردەکەوت، ئەم نیشانەی ئەو بوو زنجیرەکە لە کۆتایدا هەوێدا لە ڕووی دەنگیشەوە چیرەکەکی نوێ لەسەر گواستنەوەی خراپەکاری بگێڕێتەوە، نەک تەنها دووبارەکردنەوەی ئەوەی پێشووو، ئەم یاریەکی بوێرانە بوو لەگەڵ چاوەڕوانیی بینەردا و سەلماندی دەنگی هاڕەوین هێشتا توانای شەککردن و نوێبوونەوەی هەیە،

لەم چوارچێوەیەدا، دەردەکەوێت مەسیقای هاڕەوین هەرگیز جێگیر نەبووە، بەڵکو تەمارەکی دەنگیی زیندووە بە مێژووی ئەم زنجیرەیە و مێژووی سینەمای ترسناک خۆی، لە سادەیی و نامۆبوونی سالی ١٩٧٨ەوە، بۆ ئەرکەستڕای پاڕەوانێتیی هێشتاکان، بۆ ڕەکی ژەنگاویی نوێدەکان، بۆ هیپ-هۆپی سەرەتای هەزارە، بۆ ژاوەژاوی ڕیالیستیی ڕەب زەمبی، و دواجار بۆ گڕانەوەی خەمگینانە و پڕەسەندنی بوێرانەی سینەی کۆتایی، ئەم ئاوازانە هەمیشە زیاتر لە پاشخانێک بوون، ئەوان دەنگی گڕاوی ئەو شەوگارە بکەنە بوون لە هادنفیەد، پیشانیان داوە ترس ڕەنگە یەک ناوی هەبێت، بەڵام هەزاران ئاوازی جیاوازی هەیە.

ڕەگایەکیتر بۆ هەڵبژاردن.. سامانی وێستا بۆکر

دروست کردنی بۆیاری سیاسی، گڕانکاری بنچینەی، چاکسازی گشتی و ڕەفەرمی سەرتاسەری پێویستی بە ئیرادەی هەمووان یان لایەنی کەم زۆرینەی ئیرادەی هەمووان و حیزبی هاوچەرخی تەواو عەیار دیموکراتی هەیە، کە بەوای بە خەباتی پەرلەمانی هەبێ و سیستمی سیاسی نوقسانی نەبێ لە دەستور و دەستاودەستکردنی ئاشتیانەی دەسەڵات، پەرلەمانیش کەڵگەیەکبێ بە دەرخستن و پەهەڵاچوونی توانای فیکری سیاسی موحەنەکی حیزبەکان.
وەرچەرخان لە دەخەکی ناجێگیرەوە بە دەخەکی جێگیر پێویستی بە بۆیاری عەقڵانی و هەلومەرجی گونجاو و پایەی کۆمەڵایەتی وشیار هەیە بەو واتایەی کە کۆمەڵگە هەر خۆی جێگیری سیاسی و ناجێگیری ئەچەسپێنێ ئەگەر بە هۆشیاریەوە بەوانێتە بارودۆخەکە، چونکە لە نەوان وێستگەکانی دوو هەڵبژاردنا ماوەیەک هەیە بە پێداچوونەوە،

ئەو ماوەیە جەماوەرێکی لای ئەوان کە متمانەیان وەرگرتووە حاکم و باڵا دەست و حوکمدارن و جەماوەرێکی تریشی لای ئەوانەیە کە دەنگی تەواویان بەدەست نەهێناوە تا دەسەڵات بگرنە دەست.
گەمەگەی چەلەنگ و هەشیار ئەگەر لەکاتی دەنگدانا دەنگ بە ئاڵاستەی بەرژەوەندیەکانی خەیان بێن نەک بەرژەوەندی حیزب، ئەوا گرنگی زانینی نەوان ئەو دوو جەماوەریان وەستگەکانی هەڵبژاردن وائەکات ئەوانەی براوەی هەڵبژاردن بوون و متمانەیان وەرگرتووە لەوە بگەن لە ئەو ماوەیەی لە پەستەکانیانا کارئەکەن، کاری باش و هەوسەران و تواناو لەوشاوەیی سەنگی مەحەکە بە مانەوو بردەوام بوون لە دەسەڵات و خەمی یەکەمیان کاری باش کردن و چاکترکردنی ژیانی هاوڵاتی ئەبێ، بەڵام هەرچی جەماوەری دووەمە کە متمانەو دەنگی تەواوی بەدەست نەهێناوە وەک ئەپزسیۆن ئەبێتە باشترین هەقیب، بەم جۆرەش پایەکانی دیموکراسی و حوکمی گەل ئەچەسپێت و گەشانەوەو ئاوەدانی جێگەک بە پەچەوانەکەی ناهێنێتەوە.
"دانکەرت رەستە" پێی وایە سیستمی دیموکراسی بە چوار قۆناغا تێئەپەڕێ کە تێیدا وەرچەرخانی دیموکراسی ئەگەیەنێتە پنتەکانی ڕاگیربوونەوە کە ئەونیش بریتین لە:
١. قۆناغی دەستبەربوونی یەکێتی نیشتمانی، لەم قۆناغەدا هەڵکەوتنی گشتی نییە بەڵکو شوناسەکی سیاسی هاوبەش پێکهێت لەلایەن زەرینەوە.
٢. قۆناغی ئامادەیی کەمەگا (اعداد)
"Preparatory phays"
بەمانای ئەوەی وەک لەم حاڵەتیا بە قۆناغی ململانێی دوورو درێژو یەکلانەبوونەوە تێئەپەڕێ و دیموکراسی لە مناڵانی ململانێ و تەنانەت جاری وا هەیە توندوتیژیشا لە دایک ئەبێ نەک بەرهەمی پەرەسەندنی ئاشتینە.
٣. قۆناغی بڕیاردان
"Decision phays"
لەم قۆناغیا لایەنە ناکۆکەنا بڕیار لەسەر ئەوە ئەیەن کە چارەسەرێک و بنەمای دیموکراسی پەسەند بکەن کە تیایا هەمووان مافی بەشداری کردنیان پێ بدرێ لە کەمەگای سیاسیا.
٤. قۆناغی ڕاهاتن "التعود"
"Habituation phyas"
لەم قۆناغیا کە لایەنەکان بڕیاریانیاوە دیموکراسی پەسەند بکەن بە ئەوەی قەناعەتیان هەبێ یان بە ئەوەی ململانێکانیان کەتای پێ هەنابێ بەڵام بە نەوە "جیل"ی دوای ئەوان ئەم جۆرە پێکەوە

ژیانێ ئەبەتە قەناعەت و بەهەش دیموکراسی خۆی ئاگرو جەنگیرئەکا ئەمەش بۆ "لیبرالیزەکردنی پرۆسەی سیاسی لە قۆناغێکی ئیرە.

مەخابن پاش ٣٤ ساڵ لە ئازموونی بەناو دیموکراسی بەنام نە دەستکەوتکی خەمخۆر و هەشیدە، نە ئەپۆسیزیۆنکی هەقیب و نابەرژەوەندیخواز و نە کەمەگەیکی هۆشیار کە پاداشت و ستیاشی حیزب و لایەنی خاون بڕیار و خزمەتکاری ئاستقینەی کەمەک بکات یان بەدواداچوون بۆ کارو بارنەکانی لایەنکان بکا و حیزب و لایەنی کەمتەرخم سزابات لێدان سندوقی دەنگدانەوە.
نەنگیینە زۆرینەی هەرە زۆری کەمەگەیک لەماوەی ٣٤ ساڵ بەناو ئازموونی دیموکراسی هەر بەهەمان ئاستە دەنگبات و هەست و سۆزی حیزبایەتی و ئاقڵی خۆل و بێ ئایدۆلۆژیای گواستراوەی بەسەرچووی باو باپیران هەمان حیزب هەڵبژاردەوە وەک ئەوەی خۆی بوونی نەبێت و ئایدۆلۆژیای گواستراوەی باوانی بەشکبن لە پێکهاتەو ئەندامنای جەستەی.
نەنگیینە کە مرۆڤ دەش لە سپی و هەڵە لە ئاست و خراپە لە چاکە جیانەکاتەوە، مەخابن ئەنجامی هەڵبژاردنکانی پێشووتر ئەو پێیامیان گەیاندووە کە کەمەگەی باشوری کوردستان تووشی دەگما بوون و خۆی ئادەستی ئەو سیستەمە ئارناشیزمە کردەو باوەشی بە سیاسەتی فیودالیزمیش هەناوەو لای وایە سیاسەت ٢٢ لەسەر ٧و گەنکاری لەسەرو دەساتی کەمەگەویە و ئەبە هەر خودی دەساتدار بچاوکی بزییەوە ئەرک بفەرموو و گەنکاریی بکات ئەگەرچی زۆر کەمیشبە یان فریادەسە لە دەرەوەی بازنەکە گەنکاری بکات وەک ئەوەی ئەمریکا کردی لە ئیراق.
باش و خراپ لە خودی کردەکەدا باش و خراپن، نەك لە بکەرەکەیا. لای ئەمە ئەم سەرەتا سادەیە تەکچووە بۆیە ناتوانین هەزی باش بەرهەم بهێنین و هەمیشە ململانێکانمان لەنێوان خراپ و خراپترایە! چونکە چیتر لە سیاسەتی ئەمەیا، ئەوە خراپ نیە کە خراپە، ئەوە خراپە کە فەنان لایەن ئەیکات! ئەوە باش نیە کە باشە، ئەوە باشە کە دژی فیسار لایەنە!
ئەجەرە لە سیاسەت کردن و دەنگدان بەم ئاستەیە ئەوەی لە ئەکەوتەوە کە ٣٤ ساڵە لە باشور ئەگوزەرێ، سێ شار ی دەستخوشک کران بە دوو زەنی دژە یەک، حکومەتێک دروست بووە بەئەوەی لای خەڵکی سەرکەوتنی حیزبەکەی پشانبات زەنێک ئاوەدانکاتەوە لەسەر حسابی خەڵکی سیڤیلی زەنی ئەولا، لەملاش حیزبێک بە بڕوادان بە عینادی سیاسی زەنێک لە زەربەی خزمەتگوزاریەکان بە بەشکا بەئەوەی بە

خەڵک بە ئاوە زەنی ئەولایە سزاتان ئەیەن.
پرسیارەکە ئاوەیە، ئایا کامیان ڕاستەکەن؟
فەرموون لەسەر سندوقەکانی هەڵبژاردن وەڵامی ئاو ئاو پرسیارەبنەوە، ئەگەر بە تەنها جارێکیشبە دوور لە ئایدەلۆژیای حیزبی و بە لەچاوگرتنی کارو کاردانەوە و خزمەتگوزاریەکانی ساڵانی ڕابردوو وە بە ئەنجام گەیاندنی بەڵێنەکانی هەڵبژرادنی هەر حیزبێک لە پێشووترا دەنگبەن.
بگەڵەن، گەڵانگاتی دروست بکەن و بیگەڵەن، پێتان ئاسایبە کە تەی هەڵگری ئایدەلۆژیایەکی حیزبی لە هەڵبژردنا دەنگبەی بە حیزبی ڕکابەری حیزبەکەی خۆت، تە بەڵە هاوکارەبی کە حیزبەکەت باشترکەی نەک پشتی تەکەی یان خیانەتی لەبکەی وەک ئاوەی لە کابووەوە حیزبییەکانا پێیتان ئاوترە.
مرۆڤ خۆی لە خۆیدا بونەوەرێکی سرکە و شۆیدای ئازادیە، چونکە ئازادی کرۆکی بوونی ئادەمیزاد پێک ئاهێنێت. قایلبوونی مرۆڤ بە دەستەمۆی زادەی نائومێدی و ڕەنگدانەوەی ڕەحمکی خواووە، بەڵام ئاوەی مرۆڤ لە زیندەوەرەکانی دیکە جیا ئەکاتەوە، یاخیبوونە لە ستەم و ڕازی نەبوونە بەوەی شکۆی ژێرپێ بخرێت، ئەکرێ ڕەنگدانەوەی ئاو یاخیبوونەوە لەسەر سنووقەکانی دەنگدان ڕەنگباتەوە.

سامانی وەستا بەکر
۲۰۲۵-۱۱-۱۰ سوید-ستەکهەڵم

پێگەی ئەخلاق لە سیاسەت و حیزبایەتیدا ، هەڵشە و ترس وەک بەشەک لە ژیانی حیزبایەتی.. گەران هەڵبجەیی

ئاوەی زانراوە سیاسیەکان لەهەموو جیهاندا گرنگیەکی ئاوتە بەئەخلاق نادەن و زەرجار دەیکەنە قوربانی مەرامە سیاسیەکانیان. مکافیللی{۱۵۲۷-۱٤٦۹} لەبارەی ئەخلاقی دەسەڵاتدارانەوە دەڵێت[گەر

بە سیاسیەکت گووت تە بە ئەخلاقیەت، ئەوە سوکایەتی نیە بەکو پیاهەدانە]، یاخود لە شونکی تردا دەڵێت{سیاست هیچ پەیوندی بە هەوشتەوە نیە} ، مەبەستی ئەویە کە ئەودوو دەستەواژەیە پکەوە هەناکەن. لەژەهاتی نەویندا ژینگەکە زەر لەبارە بە وەلانانی پرەنسیپەکانی ئەخلاق و پشلکردنی مافی مرۆڤ. هەرەمی کوردستان ئەو دۆخەریە کە بۆقزەونترین شەوە ئەخلاق لەژێرپە دەنرێت.
گەر ئەخلاق ، هەوشت ، مەراڵ بخەینە نەو چوارچەوەیەکی گونجاو و پەناسەیەکی شایستەی بکەین بەبەردا، ئەو دەمە وەنەکە هەوونتر دەردەکەوێت، وەک ئەم نمونانەی خوارەوە:

- دەمەک سیاسیەک، سەرکی حیزبەک بەر لەهەبژاردن کەمەک بەنی هەنگاوەنگ بۆخەک دەدات و پاشان هیچی لە جێبەجێ ناکات،کەواتە ئەمە بە ئەخلاقیە.
- حیزبەک سەرکردەیەک داهاتی وەات بدزێت و خەیی و دەوروبەری شاهانە بژین و خەکیش نغرەی هەژاری بێت ، بەدنیاییەوە ئەمە بە ئەخلاقیە.
- گەر حیزبەک بەهەشە یا دەسکەوت و مووچەی چەور ئەندامەکانی هاگرتبێت ئەوە بە ئەخلاقیە.
- سەرکردەیەک لەبەردەم میدیاکاندا هەشەی قورس لە لایەنکەی تربکات ، بەهام لەژوورەداخراوەکاندا لەسەرهەموو شتەک هەبکەون،ئەمەش بە ئەخلاقیە.
- سەرکردەیەک نەتوانێت شارستانیانە لەگەڵ موخالیفەکانی خەی هەفتار بکات و بە یەکاناکردنەوەی کەشکان پەنا بە هەزبەرێت، ئەوە بەئەخلاقیە.
- حیزبەک بەرگەی هەخنەی هاوەاتیان نەگرێ و بەشەویەکی دەاندانە پاش فەاندیان بیانکووژن، ئەمەش دەچێتە خانەی بە ئەخلاقیەوە.
- دەنگ کەینی کەسانەک کە سوور دەزانن فەیان بەسەر دەسەزی و بیروباوەڕەوە نیەو تەنها پارە هەکارە، بەمەش دەوترێت بە ئەخلاقی.
- حیزبەک تەنها بیر لە دزی بکاتەوەو ژیانی هاوەاتیانیش هیچ بایەخەکی نەبێت لەکنیان ،گەر ئەمە بە ئەخلاقی نەبێت چیە؟
- گەر دوو حیزب دەستیان نابێتە بینەقاقای کەمەگاو سەرجەم دام و دەزگاو دامەزراوەکان لەژێر هەژموونی حیزب و سەرکردەکانیانابن، بگومان ئەمەش جەرەکە لە بە ئەخلاقی.
- لە دامەزراندنی فەاشکەوە تا وەزیرەک بە هەزامەندنی حیزب

بەت ئەمەش بە ئەخلاقیە.

- حیزبەک لە کردنەوەی دوکانێکی شەربەت فرۆشیەوە تا دەگاتە مەی و کەمپانیاکان پشکی هەبەت دیارە بە ئەخلاقیە.
- حیزبەک سامانی وڵات بە ژێر زەوی و سەرزەوی و هەوایی لەسەر خۆی تاپۆبکات بەئەخلاقیە.
- نەوەی سێیەمی سەرکردە باکانی حیزبەک، ملیۆنێرو ملیادیارو خاوەنی زانکۆ،کۆناڵی تەڤە،هەزارەها دۆنمی زەوی ،کۆشکخراوی هەمەجۆر و فڕۆکەی تایبەتبن،ئەوە ئۆپۆزیسیۆنی بەئەخلاقیە.

+بەهەر شکستێک کە خەڵک باجەکەی دەدات، بە شەرمانە پاساوی بە بەهێنەوە، تەنها وەک بەئەخلاقی پێناسەی بەدکرەت.

- تەزویر لەهەڵبژاردنەکاندا بەخەبات حساب بکرەت بەگومان بەئەخلاقیە.
- فەرمانی دراوسێ دوژمنەکانت جەبەجێ بکەیت بەناماڵە کە هیچ پەستەکی ئیداری و حیزبیان نیە ، دەستیان لە زەرەک لەسەرکردەکانی هەمان حیزب و هەر وەزیرێک زیاتر دەوات وڵەسەردانەکانیاندا فەرشی سوریان بۆرادەخڕن و ئەفسەرە پلەدارەکان ساوی سەربازیان بەدەکەن.ئەمەش دیسان بەئەخلاقیە.
- گچکەترین خزمەتگوزاریان پێشکەش نەکەردوە، کەچی شکستێکانیان بەنرخی سەرکەوتن دەفرۆشنەوە.

+تادوێنی ئەوانە بەشێک بوون لە جەستەی هەزە بەبەزەیی و داپۆسێنەرکەت کەچی بەهەی ناکۆکیتەوە لەگەڵ ئامزاکەت بەقەزەوەنترین و دڕندانە ترین شێوە دەفتارت لەگەڵیان کرد ،لە کووشتن، ئەشکەنجە ،سوکایەتی،ووتکردنەوە،سووتاندن و تاد،بەم کارانەتان ئەخلاقتان لەسنوور تێپەاند.

[هەڕەشە و ترس وەک بەشێک لە ژیانی حیزبایەتی]

لەکن یەکێتی و پارتی ئەندام هیچ بەهاو مەکانیەکی نیە بەڵکو ئەندامان بریتین لە جەستەیەکی بە بزاوت و مەشکەکی زەوت کراو،ئەندامان کەیلەی گەورەایەن ،هەردەم لە ئامادەباشیدان بە جەبەجێ کردنی فەرمانی سەروەیان . لەدەخێکی پڕ لەترس و دەڵەاوکێدا دەژین.ئەندامانی ئەم دووحیزبە هەرگیز ناتوانن ئاسوودە بژین، ئەویش بەهەی ئەو فشارە دەرونیەی لەسەریانە. ئەم هەوشەی نەو ئەم دووحیزبە دەلالەت لە ئۆپۆزیسیۆنی بە متمانەیی دەکات لەسەروە بە ئەندامەکانیان. دەمەک لەسەروە هەڕەشە لە ئەندامانیان

دەکەن کە لەکاتی دەنگدانەدا وێنەی دەنگدانەکە بگرن،گرر ئەوکارانەکەن دەبە چاوەڕێی یەکەک لەم سزایانە بکەن،دەرکردن لەکار،بەیەنی مووچەی بندیوار،گواستنەوی بەشوێنکی دوور،دابەزاندنی پلەی حیزبی و وەزیفی و سزای دیکەش.جا ئەمە نمونەیەکی حاشاهەڵنەگرە لە بە متمانەیی.
هەرحیزبەک گەر نەیتوانی کۆشکی لەبار بە ئەندامەکانی فەراهەم بکات ،ئەو ئازادیەیان پێنەدات ڕەخنەبگرن یا ڕای جیاوازی خۆیان دەربڕن ،کەواتە ئەو حیزب نیە بەڵکو بەندیخانەی ئەقڵە.

دڵشاد عەبدوڵاو دەروازەکانی ئازادی.. ستار ئەحمەد

ئەو مەڵەی سەبەینان بەئاگام دێنێ
هەوا پەردەکا لەئاواز
قاوەی بەردەمم پەردەکا لەبەن هەڵ
دندوک دەدا لەنەرمەی گوێ
وەک ئەوەی شتەکم بیربێنێتەوە
دەکەومە بیرکردنەوە.
وەک مایسترە لەبەردەم ڕەژەکی نوێ
پەڕوبا لەک دەدا
بەوەی و هەدادان
لەناو قەفەسی بچووک.
بەجەری جریوە و باڵ گیفکردنەوەی زەرشت دەڕێ
لەهەندەکی تەدەگەم، ئەوەی تر لوغزی چریکەیە.
وەک زیندانییەک لەپشت شیشی ئاسنەوە
لەبەرخەیەوە گەرانی بەڕێ، دەی خۆی پێ بداتەوە.
حەیف! ناتوانم ئازادی بکەم
لەبەر هەیەکی مەنتیقی؛ مانەوەی لای من مسۆگەرترە.
ڕەگای سەیەم هەڵدەبژێرم: پەیوەندی دەستانێ.
بەزمانی خۆی پێم دەڵێ، قەدەرمانێ

ژیانی کولەمەرگی ناو بازنەی بچووک.

دەشاد عەبدوڵا

ئەم شیعرە، کە بەشکە لە کتێبی "کات زۆرە بەڵام چی لە کات بکەم؟"، دەکرێت وەک هەمایەک بۆ دۆخی مرۆڤی هاوچەرخ و ململانێی ئازادی و سەقامگیری دابنرێت.

ئەم شیعرە کورتە، بە زمانێکی سادە و لە هەمان کاتدا پڕ لە واتا، پەردە لەسەر پەیوەندییەکی ناوازە و پڕ لە فەلسەفە لە نێوان خود (کەسی شاعیر/گێڕەرەوە) و مەڵبەند (کە هەمایەکی فرەچەشنییە) هەڵدەداتەوە.

: مەڵبەندێکی سەرەکی دەگێڕێت لە دەستپێکی هۆزدا. ئەو تەنها بەخۆبەر هەنار نییە، بەڵکو جریوەکەی (ئاواز) و بۆن (هەڵ) و دەنگی دندوک (لە گوێدان) دەبنە هۆکاری هۆشیاری و بیرکردنەوە بە خود. ئەمە نیشانەی پەیوەندییەکی قووڵ لە نێوان سروشت و هۆحی مرۆڤدا.
: مەڵبەندێک وەک "مایسترۆ" وەسف دەکرێت کە نمایشکی هونەری لەبەردەم "هۆڕێکی نوێ" پێشکەش دەکات. ئەمە بەرز نرخاندنی هەستوسۆکوتێتی، بەڵام هاوکات دەلالەت لەوە دەکات کە ژیانی سادە و سروشتیش دەکرێت وەک هونەرێکی هەستن سەیر بکرێت.
پەیوەندییەکە پەیوەندییەکی تەواو نییە. گێڕەرەوە "لەهەندێکی تەدەگەم، ئاوی تر لوغزی چریکەیە". ئەمە ئاماژەیە بە سنووری تێگەیشتنی مرۆڤ لە ژیانی سروشتی یان لە واتای قووڵی ژیان، یان تەنانەت سنووری پەیوەندی مرۆڤ بە دەوروبەرییەوە.
ئەمە بەشی فەلسەفی قەسیدەکەیە. مەڵبەندێک وەک "زیندانییەک لەپشت شیشی ئاسنەوە" وەسف دەکرێت. ئەم هەمایە دەکرێت بۆ خودی مرۆڤیش بگوازرێتەوە کە لەناو "بازنەی بچووک"ی ژیانی هەتیەنی و هۆزانەدا گیریخواردووە.
شاعیر لە نێوان دوو بژاردەی هکابەردا گیرساوەتەوە:
ئازادکردنی مەڵبەندێکە واتای بەجێهێنانی بەهایەکی مرۆیی باڵا و جێبەجێکردنی مافی سروشتیی مەڵبەندێکە.
مانەوەی لای خود (مۆنتیق و سەلامەتی):
مانەوەی لای من مسۆگەرترە.
ئەمە خاڵی وەرچەرخانە. مۆنتیق لێرەدا دەبێتە دژ بە سۆز و ئازادی. مانەوەی مەڵبەندێکە مسۆگەرییەکە لە دژی نادیارییەکانی ژیان، بەڵام

ئەم مسۆگەرییە بە زیندانیکردن بەدەست دێت.
هەڵگای سێیەم: بریتییە لە "پەیوەندی دەستانە". ئەمە هەوڵێکە بە پێکەوە ژیانی ئازادیی هاووکێش و زیندانیبوونی ناوەکی، سازشکە بە دەزینەوەی ئاسوودەیی لە ناو واقیعێکی ناخۆشدا.
: دواجار، مەلەکە (لە هەڵگای گەڕەوە) بە "زمانی خۆی" قسە دەکات و دەڵێت:
"قەدەرمانە ، ژیانی کۆلەمەرگی ناو بازنەی بچووک.
ئەم دێرە کورتە سەرجەم فەلسەفەی شیعرەکە کورت دەکاتەوە؛ ژیانی مرۆڤی هاوچەرخ (یاخود مەلە زیندانیکراوەکە) بەندە بە بازنەیەکی سنووردارەوە، و ئەو هەڵگایەی هەوڵدەبێردرێت تەنیا کەمکردنەوەی ئازارەکانە، نەک هەڵگای گەیشتن بە ئازادی تەواو.
٣. شەواز ـــــ
: شیعرەکە بە شەوازی گفتوگۆیەکی نزیک و تایبەت نووسراوە، شاعیر هاستەوخۆ دەدوێت و هەستەکانی خۆی دەردەبڕێت، ئەمەش خوێنەر بە خۆرایی دەباتە ناو دۆخە سەزیەکەوە.
بەکارهێنانی هێما :
مەل: هێمای ئازادی، سروشت، دەستپێکی هەڤ، و لە کۆتاییدا هێمای زیندانیبوونی قەدەر.
قەفەس/شیشی ئاسن: هێمای سنووردارکردن، هەتین، مانتیقی جیهانی مادی، و هەڵگری لە ئازادی.
هێل: هێمای خۆشی، بەن، چەڕەکی سادەی هەژان.
: زمانی شیعرەکە هاوونە، بەکارهێنانی هێستاماز (وەک: نەرمەی گوێ، لوغزی چریکە، کۆلەمەرگی).
: شیعرەکە لەسەر جیاوازییەکانی نێوان سروشتی مەل (ئاواز، باڵدان) و دۆخی زیندانیکراوی (قەفەس) دامەزراوە، پاشان ئەم بکاربەرییەی بە کۆشێکی فەلسەفی کۆتایی پێهێناوە.
بەکورتی:
شیعری "ئەو مەلەی سەبەینان بەئاگام دێنێ" تەنیا باسی پەروەردەکردنی مەلێک ناکات، بەڵکو دەکرێت وەک گوزارشتێک لەسەر دۆخی مرۆڤی گیرخواردوو لە نێوان خولیای ئازادی و پێویستییەکانی ژیاندا لێکبدرێتەوە. پرسیاری سەرەکی ئەوەیە: ئایا ژیانێکی مسۆگەر بەبێ ئازادی باشترە لە ئازادییەکی پڕ مەترسی و نادیار؟ شاعیر هەڵگای سێیەم هەڵدەبژێرێت، کە بریتییە لە سازشکردن لەگەڵ قەدەرێک کە بە زیندانیکردنی ـــ بازنەی بچووک ـــ دەستنیشان کراوە. ئەمە شیعرێکی قووڵ و دەتوانێت ببێتە جێگای تەئامان لەسەر ژیانی خەمان.

ستار ئەحمەد

خار و مەخەک.. شەهلا نوری

وە سەفایە
خار پێدەخەنە لە باخی بەهار
وە گوێی مەخەک هەناسەی چیمەن و
گوڵی هەنار
خار لە دووری مەخەک
وەک ئەمانەکە مەخەک بڕەک ئەش
لە شەداریا نەرم و نیانی
لەتەک دارزیا هەردووک دڵانەن

مەخک سەرسامە بە بە و بڕامی
دەهەنرەمەوە بە ئەنگ و جوانی
نەخەش سوودمەندە دەبمە دەرمانی

خار دڵاوێنی
گوڵی بە وجوان
بزمار وەرگری تیژەوی بانی
کە تە لە سەفای
من تیژی بزمار ەوو، بڕەو ناو شانی

مەخەک دەتە جواو
وە کەلوپەلی پشت وە بەنی خوریت
بە ماوەیەکیش بەنم هەدەگریت

خار ئەژە
تە وشک دەکریت وە چێشنی جڕاو جڕ
دەهاێیت سەر تا خوار هەر وە ژەر خەر

مەخەک هات وتی
بومەسیاقەت
دەکرەمە چێشت ،و شرینی و شڕبەت کەکم زەر ئەوە

شەوانەی حەسرەت
هەشتا هەر خونچەم لەدەکرەمەوە
گۆڵا سەوزم و
درەختی گەرمیان
خشڵ و پۆشاکی ژنی شەخان

شەهلا نوری

پێبکەنە باجوانێکان دەرکەون..

نـــــەوشیروان ئازاد

تەی مرۆڤ ئۆگەر پە دەکەنیت لەناخەوپە بکەنە.
هەرگیز هەوە مەدە ،دەمامک بکەیتە ەوخسارت …یەک ەوو بە ، سادەبە ، هەرچەند سادەو یەک ەوو بیت هەندە لەپەروەردگار نزیک دەبیتەوە، زیاتر لەدەی بەرانبەرکەت دەمەنیتەوە…
تەی مرۆڤ چەند ژمارەی دەمامکەکانت زیاد بکەیت ، دووهەندو زیاتریش ، سەنگی قورسایی خۆت لەدەست دەدەیت …هەرگیز دووەو مەبە ، تادەتوانی سادەو ساکاربە ،یەک دە و یەک ناخ بە تابتوانی خۆشەویستی خودا وخۆک بەدەست بەنی …هەوەبدە بە همیشە بەدە و لەناخەوەپە بکەنی …تا بەیەکجاری خاوەن ببیتەوە..لەک و کینە با دەروونت خاوەن بکتەوە …بائەودە نائارامەت بەشی کەمک خۆشەویستی تەدابکتەوە …دەزانی گەورەیە خۆشەویستی لەچی دایە …تە دەزانی بەچی ئەمە همیشە ناخمان نائارامە ، بەدرۆزایی ژیان بەشوەن خودی ژیان دا ەادەکەین و پەی ناگەین ،ئۆگەر پەی گەیشتین مەرگ لەمان دەستنکتەوە ..دەزانی بە هیچ کات ئاسودەنین ،؟ چونکە دەمان خاپە لەخۆشەویستی ..،لەبەردەرکی پلەوپایەو سەروەت و ساماندا لەگیرفانی دەوەمەند و خاوەن پایەکانداکەس خۆشبەختی نەبینیوەو نایبیبنە ، بەیە ئۆگەر گەنجی قارون بەدەست بەنی ..ئارام نیت …دەت خۆشکە بەخۆشەویستی .باخۆشبەخت بیت بادووربیت لەخۆپەرستی …ئازیزم ئەمە ووتەی من نیە بەتەنیا …ووتەی دەیان زاناوفەیلەسوفی ژیانە.

نـــــەوشیروان ئازاد